

Výročí embryologů Jana Floriana a Karla Mazance

Na letošní podzim připadla výročí narození dvou osobností, profesorů Lékařské fakulty Masarykovy univerzity, významných embryologů MUDr. Jana Floriana – 110 let – a MUDr. Karla Mazance, DrSc. – 85 let. I když oba nemohli rozdělanou práci dokončit a své záměry a plány uskutečnili pouze zčásti, přesto jimi zanechané vědecké dílo dosáhlo formátu, jenž začlenil českou embryologii do evropského povědomí a kontextu. Oba s mimořádným pracovním nasazením, zápal a velkou cílevědomostí prohlubovali vědecké poznání v oboru, krácejíce většinou po neprošlápaných cestách.

Prof. MUDr. Jan Florian (24. 11. 1897 až 7. 5. 1942) se narodil v Brně, kde maturoval a vystudoval lékařskou fakultu. Byl žákem prof. Františka Karla Studničky, který na MU založil a první roky vedl Histologicko-embryologický ústav (1919 – 1934). Florian vstoupil do oboru v době, kdy se zájem embryologů začal přesouvat ke studiu časného vývoje primátů a člověka. Roku 1928 publikoval obsírnou studii o 15denním lidském zárodku „TF“ se založeným primitivním proužkem, jenž byl v té době nejmladším vyšetřeným embryem na světě. Přiznivý ohlas uveřejněné práce motivoval Floriana natolik, že v krátké době cíleně shromáždil a popsal přes jednu desítku 15 až 18denních lidských zárodků, které vešly do historie pod označením „Bi“ (ttmann – po gynecologu O. Bittmannovi). Po habilitaci 31letý Florian získal stipendium Rockefellerovy nadace a odjel k prof. J. P. Hillovi do Londýna (1930), který v té době platil za největší kapacitu na časný vývoj primátů; jeho laboratoř navštívil poté ještě dvakrát. V letech 1933 – 1935 se stala Florianovým působištěm Bratislava, kam byl profesorským sborem LF Komenského univerzity pozván, aby vedl Ústav pro histologii a embryologii. Za bratislavského působení Florian pracoval s obdivuhodným soustředěním a kromě řady obsírných původních prací připravil do tisku moderní učebnici embryologie. Počátkem roku 1936 se vrátil zpět do Brna, aby po svém učiteli F. K. Stud-

prof. MUDr.
Jan Florian

prof. MUDr.
Karel Mazanec

ničkovi převzal vedení ústavu. Ve školním roce 1939/1940 byl Florian zvolen děkanem fakulty a děkanský úřad zastával do zavření vysokých škol nacisty. Nesouhlas s okupací Floriana přivedl záhy do protifašistického odboje – aktivně pracoval v organizaci Obrana národa. Na podzim roku 1941 byl gestapem zatčen a vězněn v koncentračním táboře Mauthausen. Kulky z pušek popravčí čtyř Florianův život ukončily 7. května 1942.

Profesor Florian uveřejnil přes tři desítky prací; z nich většinu tvoří původní excelentní studie o mikroskopické stavbě časných trilineárních lidských zárodků, které doplňují články s populárně vědeckým zaměřením. Už jsme uvedli, že za pobytu v Bratislavě (ve spolupráci se Z. Frankenbergerem) napsal učebnici embryologie (1936), k níž vlastnoručně nakreslil i všechny obrazové přílohy. Širší odborné biologické veřejnosti a zájemcům z řad laiků je adresována populárně-vědecká knížka Od prvoka k člověku (1939) a všem ostatním básnická sbírka Písně filosofické. Ta vyšla na podzim roku 1941 v Moravském kole spisovatelů těsně před Florianovým zatčením.

Prof. MUDr. Karel Mazanec, DrSc. (30. 9. 1922 – 3. 7. 1967), původem z Českého Krumlova, je žákem Florianova kolegy v Bratislavě profesora Z. Frankenbergera, který po 2. světové válce byl přednostou Embryologického ústavu na Karlově univerzitě. Pod jeho vedením se Mazanec ještě jako medik pustil do studia 17-18denních lidských zárodků řady „Pha“. Získané nálezy, doplněné o údaje jiných autorů a o podrobné studium Florianových publikací a výsledků, synteticky zpracoval v monografii Blastogenese člověka (1953),

kteřá v rozšířené a doplněné podobě vyšla německy (G. Fischer Verlag, 1959). Dodnes ze své aktuálnosti nic neztratil Mazancův popis pochodu a dějů odehrávajících se v prvních 3 týdnech vývoje člověka. V roce 1951 dostává Mazanec pověření vést Histologický ústav na Lékařské fakultě v Olomouci, o dva roky později přešel však na žádost vědecké rady na LF do Brna, kde Histologicko-embryologický ústav dočasně vedl nad rámec přednostenských povinností k Ústavu anatomickému prof. K. Žlábek. V Brně prof. Mazanec v problematice humánní embryogeneze pokračoval ještě několik let a z tohoto období pocházejí jeho popisy lidských zárodků řady „HEB“.

Obrat v odborném Mazancově zaměření s koncentrací na studium předimplantačních zárodků přichází kolem roku 1960, kdy si osvojl techniku získávání a zpracování živých rýhovacích stadií u potkana. Histologie s embryologií v té době procházely etapou, kdy začínala enzymová histochemie a elektronová mikroskopie. Patří k zásluhám prof. Mazance, že oba nové směry na brněnském pracovišti bez otálení zavedl a dokázal pro ně zajistit i nutné materiální a technické zázemí. Nejen to, sám jako zručný experimentátor byl aktivně účasten všech s tím spojených kroků. V krátké době zvládl přípravu vzorků pro elektronově mikroskopické vyšetření, avšak namísto tkání a orgánů se pustil do studia objektů mikroskopických rozměrů, jakými byla právě předimplantační stadia. V rozmezí čtyř let publikoval několik studií o rýhujících se vajíčkách potkana, v nichž jako jeden z prvních předložil prioritní informace o diferenciálních procesech probíhajících na submikroskopické úrovni a popsal ultrahistochemickou distribuci některých enzymů. Když v roce 1967 profesor Mazanec nečekaně zemřel, mohly již ultrastrukturní a ultrahistochemické studie rýhujících se vajíček savců na ústavu dál úspěšně pokračovat a se rozvíjet.

Profesoři Jan Florian a Karel Mazanec se osobně neznali ani nesetkali, neboť je dělí rozdíl celého čtvrtstoletí. Oba však spojuje to, že ve své době a vlastními výsledky otevřeli novou cestu v embryologickém výzkumu časných zárodků. Zásluhou profesora Jana Floriana bylo rozvinuto systematické mikroskopické studium trilaminárních lidských zárodků, zásluhou profesora Karla Mazance byla odstar-

tována etapa ultrastrukturních a ultrahistochemických studií rýhujících se vajíček savců a člověka.

Za tento jejich vklad časné embryologii člověka a savců jim náleží uznání a dík.

S. ČECH

Profesor RNDr. Richard Vinařický, CSc., 1907-1985

Pozornosti pamětníků více než dvou generací na Lékařské fakultě v Brně nemohla ujít svérázná postava Richarda Vinařického, od jehož narození uplynulo letos v listopadu již 100 let. Narodil se v Slavičíně jako jedno z pěti dětí zámožného kupce Weinsteina. Po maturitě na brněnské reálce v roce 1925 začal na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity studovat zoologii, antropologii a chemii. Byl zdatný sportovec, atlet – vytrvalec, a navíc přemýšlivý člověk. Kladl si otázky, co se děje v lidském organismu při tělesné zátěži. To jej přivedlo ještě za studií k profesorovi Petříkovi na Fyziologický ústav Lékařské fakulty. V roce 1932 obhájil doktorát disertací o alkalické rezervě a stal se na fyziologii asistentem.

Po uzavření vysokých škol poměrně dlouho unikal před perzekucí nacisty jako učitel na různých středních školách i jako úředník Židovské obce náboženské. Nakonec se však stejně ocitl v koncentračních táborech a věze-